

TA

25129

Kálmán László

XA 21448

és ami közte van
egy darab élet

1 9 4 0

ABLAKA GYÖRGY KÖNYVNYOMDAJÁBAN SZEGEDEN

Kálmán László

...és ami közte van
egy darab élet

1 9 4 0

ABLAKA GYÖRGY KÖNYVNYOMDAJÁBAN SZEGEDEN

*Apám emlékének szentelem
és anyámnak ajánlom.*

TA 25129

T12440

SZTE Egyetemi Könyvtár

J000521814

Álmodtam álmodtam.

Belém rugtak, átkoztak
gúnyoltak s korbácsoltak
disznófejű és aranyhasú
nagy kőurak és baljóslatú

szavakat rám mormoltak
és a sárba tiportak.
És én csak álmodtam az álmod,
szépet, magyart, emberit, nagyot.

Mégis szeretem a pilágot.
A boldog mégis én vagyok,
mert az enyém a legnagyobb kincs.

Soha egy keserű szavam nincs,
mert álmodtam álmodtam, szépet.
A szeretet tüze éget.

ELŐSZÓ

Az olvasó nem szereti a sok bevezetést, előszót. A mai élet lüktető tempója mindenben rövidséget követel. Mindenki siet. Az egyik a munkájához, a másik a szórakozáshoz. Pedig tulajdonképpen mindenki a halál elé siet. A sietés maga után vonja a felszínességet, a gyors és meggondolatlan következtetést és az elhamarkodott általánosítást.

Ez a könyv a kor vagy ha úgy tetszik a korszellem egy áldozatának életét vetíti elénk, mégpedig magának az illetőnek feljegyzései, naplója alapján. Rám bízta ezeket az értékes és megrázó adatokat. Kérésemre megengedte, hogy felhasználjam őket.

Legnagyobb jutalmam az lenne, ha azoknak, akik ezeket a sorokat elolvassák, ugyanabban a megrendítő élményben lenne részük, mint nekem volt.

Szeged, 1940 március hó.

...és ami közte van, egy darab élet

»Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat!«
Nézz körül a világon és mond meg, mit látsz? Az evangéliumi ige fenkölt eszméje pusztába kiáltó szó lett, amit vagy nem hallanak az emberek, vagy nem akarnak hallani.

Szállj magadba és maradj meg igaznak, méltó ez ember névre és Istenhez, aki alkotott!

Röhögő olimpiász, — olvasta a hirdetőoszlop plakátján. A röhögéstől fülig tátott száju alakokat ábrázolt a plakát. A kép, a felírás megállította egy pillanatra. Aztán gépiesen ment tovább. — Röhögő olimpiász! Ez a két szó szöveget vert a fejébe. Miközben ment, — maga se tudta hova, merre, — vissza-visszatért tudatába és foglalkoztatta.

— Nevetséges, gondolta magában. Az egész világ lábhoz tett fegyverrel várja az alkalmas pillanatot, hogy embervért onthasson és akkor ezek itt röhögő olimpiászt tartanak.

— Röhögni kell! És ment tovább...

Már egy jó órája kószálhatott az utcákon össze-vissza, minden cél nélkül. Bódítószer volt ez számára. Az utcák zaja, forgalma, a sok autó, vilamos, az emberek, mind bódítólag hatottak rá. Elvonták figyelmét attól, ami komor gondolatokkal töltötte el és ami a kétségbeesés egyik meggondolatlan pillanatában az öngyilkosságba kergette volna. A sok járás elfárasztotta. Lassan vonszolta magát, mint aki az élet terhét cipeli. Fizikai fáradtsága tompította a fájó érzések és gondolatok hatását. Különös állapotban volt. Egy ideig semmire se gondolt, semmi se érdekelt a külvilágból,

csak ment. Aztán minden csekélység magára von-
ta figyelmét. Apró megfigyelések önkéntelenül rögződtek belé.

— Ugy látszik a nők hiúsága mindennél erősebb, — gondolta, és elnézte egy női divatárúház kirakatát, ami előtt mindig sok nő állt.

— Ezeket most is csak az érdekli, hogy hol lehet szép selyemharisnyát kapni, állapította meg magában, miközben végignézett a kirakat közönségén. Hirtelen oktalan düh fogta el. Megvetette, kicsinyesnek és önzőknak találta ezeket a „lélek nélküli bábukat“ — ahogy a kirakatot szemlélő nőket elnevezte. Tovább ment és gyűlölködve nézte az embereket.

— Csalók, szélhámosok, gazemberek vagytok mind, — gondolta és megvetése jeléül nagyot köpött az utcára. Valami fojtogatta, szorongatta a torkát. A sírás ellen küzködött. Keserű volt a szája íze. Nyelt egy nagyot és ment tovább, mintha életcélja az lett volna, hogy menjen.

— Furcsa, gondolta magában, ahogy elnézte a körülötte zajló forgalmat. Mintha senki se érezné a közelgő vihart, amely mindent felborít.

Fáradt volt már a sok járkálástól. Hazament. Az öccse fogadta, akivel, mióta Pestre jött állásba, együtt lakott. Az anyja, szegény özvegy asszony Szegeden éledgelt. Volt egy kis étkezdéje, annak egyre fogyó jövedelméből tengődött az elég nagyszámú család. Lászlón és Tiboron, a két pestin kívül még négy fiú élt odahaza.

— Na mi újság? Érdeklődött Tibor, mikor László fáradtan belépett szépen bútorozott albérleti lakásukba.

— Semmi, jött a csüggedt és reménytelen válasz.

A két testvér elég jól megfért egymással. Tibor volt a fiatalabb, de sok tekintetben realisabb és józanabb elem. Pedig László tanár volt, Tibor

cukrász. Kelemen László középiskolai tanár — ez hősünk teljes neve és címe — a tanárokról alkotott általános elképzeléstől elütően nem volt vas-
kalapos. Bohémtermészetű, rajongó lelkű, para-
grafusoktól irtózó ember volt. Kereső, kutató faj-
ta, nyugtalan lélek. Zsidó apának és keresztény
magyar anyának szülötte. Vérében, testalkatában,
idegrendszerében, agysejteiben két külön világ ke-
veréke, helyesebben mondva elegye. Legalábbis a
két népfaj sajátos jellemző vonásai egységbe,
eleggyé olvadtak össze benne és egységes vonást
adtak testi és lelki alkatának mindaddig, míg kül-
ső körülmények meg nem bontották ezt az egysé-
get. Krízisen ment keresztül, amin szerencsésen túl
esett és ismét helyreállt különböző lelki és testi adott-
ságainak összhangja. A magyar szellemű nevelés,
a magyar kultúra, amelyen felnőtt, győzött.
Maradt az, aki volt, aminek mindig érezte
magát, magyarnak. És nem utolsó magyar-
nak. Hol tudatosan, hol öntudatlanul a zsidóság
jó tulajdonságait igyekezett magában kifejleszte-
ni és a rosszakat, károsakat elsorvasztani. Jelle-
mének alapvonása a szépség utáni sóvárgás volt.
A szépet kereste mindenben és mindenkinben. Az
élettelen tárgyban éppúgy, mint az élőlényben.
Esztétikus beállítódású és rajongó lelkű volt, de
bizonyos józanság mindig megóvta a végzetes szer-
telenségtől. Büszke volt és alázatos Alázatos főleg
a szerencsétlenekkel szemben. Néha azonban ez a
két tulajdonság összeütközött benne és belső vál-
ságot okozott. Érzékeny volt. Ha a helyzet úgy kí-
vánta, néha megalázkodott a hatalmasok előtt. Ez
aztán módfelett bántotta büszkeségét, ami sokszor
nem tudott úgy megnyilvánulni, ahogy szeretne
volna. Félig zsidó származásánál fogva mint ata-
vizmus élt benne bizonyos alacsonyrendűségi tudat
— inkább tudata alatt. —

Talán éppen ezért, mert érezte jellemének ezt

az öröklött szépséghibáját, ösztönszerű ellenszenvvel viseltetett a zsidókkal szemben. Volt idő, amikor a Rombach-utcában lakott. Nem bírta sokáig azt a légkört, ami fojtogatta és ami állandó intés volt előtte: Te is közülük való vagy! Pedig semmi közösséget nem érzett velük. A pajeszos, kaftános zsidókra úgy nézett, mint valami távoli bolygó lakóira. Idegenek voltak számára. Utálta őket. Ezért aztán szemrehányást is tett magának. Hullámozásban lévő tengerhez hasonlított lelki világa, amely állandóan mozgásban volt. E hullámok azonban ritkán csaptak fel magasba. Alapjában véve összehang tartotta egyensúlyban a szétágazó és sokszor ellentétes vonásokat. Nagy hullámot vert fel lelkében az, amikor a törvény zsidónak tekintette, noha kereszténynek született. Lelki életében ez okozta az első nagy megrázkódtatást.

Most, ahogy öccsével a szobában ül, belefáradva a hetek óta tartó és egyre reménytelenebbé váló álláskeresésbe, emlékezik...

Homály borul a szobára. Az éj fekete árnyai mint rossz szellemek alattomosan belopódnak a nyitott ablakon át. Benne is, az ő lelkében is árnyak tanyáznak egy idő óta. Az ablakhoz megy és az utcai lámpa halvány fénye mellett olvassa naplóját.

Két hete már. Nem bírom tovább! Papírra kell vetnem kínzó gondolataimat, hogy megszabaduljak tőlük. Sikerülni fog-e a lereagálás? Megtudok-e szabadulni a kétségbeesés vijjogó pofájú rémétől és a gyötrő kételyektől? Goethe, amikor megírta Werthert, nagy lelki feszültségben élt. Szeretett egy leányt, aki legjobb barátjának a menyasszonya volt. Werther a regényben öngyilkos lesz, de Goethe életben marad. Igaz viszont, hogy sokan akik elolvasták a regényt követték Werther példáját.

Száz év múlva jön egy tudós, Freud, aki élelátásával és finom megérzésével rávilágít arra a csodálatos lelki jelenségre, ami lefolyik az emberben akkor, amikor megszabadul kínzó érzésétől azáltal, hogy a tudatalattit a tudat küszöbe fölé emeli. Milyen szép mindez! Milyen lelkesedéssel és borzongatással merültem el valamikor a Szellem birodalmában, hogy hallgassam a szférák zenéjét, járjam áhítattal Dante útját a poklon, földön és a paradicsomon keresztül. Hogy megkapott egy költemény hangulata, egy csengő rim, ami sokáig még csengett-bongott lelkemben. És mennyire magával ragadott Arany János erőből dúzzadó pompás és találó hasonlatokban gazdag nyelve Buda halálában? Annyira, hogy „Isten kardja” címen verses történeti tragédiát kezdtem írni „Buda halála” alapján. „Isten kardja” íróasztalom fiókjának a mélyén porosodik. Ki tudja, fog-e valaha villogni a rivalda fénykörében, hirdetve a magyar tragédiát, a széthúzást? Valószínűleg soha. Arra van ítélve, hogy habár megfogamzott, ne szülessen meg. Ne lássa Isten áldott napját. Megölte a gyűlölet, még mielőtt megszületett volna! Mert amint igaz, hogy a szeretet életet fakaszt, úgy igaz az is, hogy a gyűlölet pusztít. Mérgez és öl. Emberek kezébe fegyvert ad, hogy végetvessenek elkeseredett és kétségbeesett életüknek, ami szeretet nélkül oly sivár és dermedt. Gondolataim és érzéseim úgy rohannak meg, mint a háborgó tenger egymásratornyosuló szilaj hullámai, vagy mint a megáradt hegyipatak sodrása. Mint felzavart nyüzsgő méhkaptár, zümögve durúzsolják fülembé a kétségbeesett gondolatok darazsai idegörlő danájukat. Lelki egyensúlyom alapjában megrendült. Viharos tengeren hanykolódok és a komor égen sötét felhők takarják el a napot, amelynek rőt fénye itt-ott töri át a feketeséget, véres foltokat hintve szerteszét... Ajkam cserepes. Belső láz gyötör. Tikkadó ajkam

egy üdítő forrás kristálytiszta vize után eped. Moc-sár vesz körül. A sötétség birodalmában egy igaz, meleg fényt keres a megtört szem. Csak dermesztő, hideg hamis fények villódnak az éjszakában. Hó-födte csúcsok vakító fehérségére áhítozom, ahol az ember közel érzi magát Istenhez. A föld hava ol-vadt sár. Sárban taposok. A gyötrődő problémák elől menekülni igyekezek. Feledni. Hiába! Hiá-ba minden! Kínzó gondolataim és érzéseim erőseb-bek mindennél. A könyvekhez menekülök, meghitt barátaimhoz. Hiába! Az Élet szava, a nyers bruta-litás az erősebb. Munka közben, ha egy pillanatra megpihenek, megrohamnak elmaradhatatlan üldö-zőim, a kétségbeesés, keserűség, kitagadottság emésztő gondolatai. Milyen jó volna nem gondol-kozni! És nem érezni! De nem! Hadd teljék meg a keserűség és fájdalom serlege színing. Az ember azért ember, hogy érezzen és gondolkozzon. Gyá-vaság lenne meghátrálni. Méltatlan az emberhez. De hol is kezdjem? Az érzések és gondolatok zűr-zavarában és labirintusában hol a kiindulási pont? Hol találom meg azt a fonalat, amelynek segítsé-gével kijuthatok az útvesztőből? A seb még friss, sajog és vérzik. Mindegy! Meg kell kísérelni a lehetetlent, mert máskép belepusztulok. Két hét óta mindennap, a nap minden órájában, az a pa-rancsolólag fellépő kérdés kínoz: Ki vagyok? Hova tartozom?

Egy este azzal a tudattal és meggyőződéssel feküdtem le, hogy magyar vagyok és keresztény. Nem! Nem így volt. Önvallomást akarok tenni. El-fogultság nélkül, tisztán akarom látni azt is, ami körülöttem történik és azt is, ami bennem végbe-megy. Akkor, azon a bizonyos estén nem voltam tudatosan magyar és keresztény. Volt idő amikor az voltam. Egyszer, régen, amikor a Sofia körül el-terülő Vitosa bércei között barangoltam, egy világ-talan bolgár földműves szavai nyomán töltött el a

büszke tudat, hogy magyar vagyok. Az öreg bolgár a háborúban magyar katonákkal harcolt együtt. Ott vesztette el szemévilágát és tanulta megbecsülni a magyar katonát. Szeretettel, csodálattal és lelkesedéssel mesélt a magyar katonák bajtársiasságáról, hősiességéről és vitézégéről. Mindig csak előre mentek. Előre! Fenséges szédület, borzongó lelkesedés, meghatottság, határtalan ujjongás és szeretet töltötte el a szívemet. Akkor tudtam és éreztem, hogy magyar vagyok. És ez a tudat boldog büszkeséggel töltött el. Így életemben számtalanszor tudatosodott meg bennem magyarságom. Mikor magyar győzelmekről számoltak be az ujságok, mindig megbizsergett bennem valami. A hideg futott végig a hátamon megmagyarázhatatlan érzés kíséretében. Most már tudom mi volt az. A magyarságom. Miért hagytam hidegen és miért maradtam érzéketlen Napoleon hódításaival szemben? Mint nagy embernek a tragédiája hatott csak rám, de a francia nemzet sorsa semmi különösebb hatást nem tett rám. Miért van az, hogy Nagy Sándor hódításai, Nagy Károly uralkodása vagy az olasz nemzeti felemelkedés csak mint történeti érdekességek és szellemtörténeti adatok érdekelnek, minden érzelmi mozzanat nélkül? És miért van az, hogy ha Mátyásról, Petőfiről, Árpádról, vagy a 48-as szabadságharcról olvasok vagy hallok, csillog a szemem, hevesebben dobog a szívem és úgy érzem, hogy hozzájuk tartozom, hogy ami velük történt, amit ők tettek, az mind engem is érint közlelől? Azért mert magyarnak érzem magam. És kereszténynek, mert ez a kettő szorosán összetartozik.

Tudatosan katolikus és magyar voltam akkor, amikor mint egy keresztény és jobboldali napilap külső munkatársa, nemzeti és keresztény világlátás jobb jövőjét hirdettem. Zsidó társaságban — egy pár kivétellel — nem éreztem jól magamat. Olyan idegenül hatottak rám szavaik,

modoruk és gondolkodásmódjuk. A lélek melegségét nélkülöző cinizmus olyan ellenszenvesnek tűntette fe őket szememben, hogy nem tudtam felmelegedni köztük. Kerültem őket. Talán ép ezért jutottam most ebbe a rettenetes helyzetbe, hogy én is közéjük valónak számítok? Talán ép ez az isteni bölcsesség és igazságosság földi megnyilatkozása? Bűnhődnöm kell azért, mert nem tudtam igaz ember lenni. — Végig kell nekem is járni azt a Kálváriát, amit ők megtettek az üldözések, a megvetés és a gúny rögzös és szenvedésekkel teli útját? Akkor nem tudtam megérteni őket. Most mindent másképp látok. A szenvedés az ember legnagyobb kincse, ami a lelket finommá és hajlékonyvá teszi. Megértővé és megbocsájtóvá. A krisztusi ideálhoz visz egy lépéssel közelebb. A szegény mindig szívesebben segít mint a gazdag, mert tudja mi a nyomor. Most én is meg tudom érteni őket és nem általánosítok. Lehet, hogy a megvetés, a gúny és a gyűlölet csapdái és nyilai alatt kergesedett meg a szívük és halt meg bennük a lélek. Idáig elsiklottam a zsidókérdés felett. Homályosan éreztem, hogy ez nagyon nehéz probléma akkor, ha a nemzet érdekében és az emberiségnek megfelelően akarja valaki megoldani. Most azonban két hét óta legszemélyesebb ügyemmé vált a kérdés, ami lelkinyugalmamat és egyensúlyomat egycsapásra felborította.

Egy este mint magyar és keresztény fekszek le, másnap az ujságokból tudom meg, hogy zsidó vagyok. Ha igaz az, hogy zsidó vagyok, egyesítve magamban a zsidóság össze hibáit és neki tulajdonított bűneit, annak ellenére, hogy katolikusnak születtem és keresztény magyar nemzetű szellemben nevelődtem, akkor nem lenne értelme a nevelésnek. Az iskolákban ezekszerint legfeljebb csak ismereteket közölhetnek a tanárok, de nem nevelhetnek. De akik ezt vallják és akik engem nem

tekintenek magyarnak, a legteljesebb materializmust hirdetik. Hiába a szellem minden erőfeszítése, hiába a példaadás és a nevelés minden eszköze abból, akiben egy csep zsidóvér van, nem lesz soha jó keresztény és magyar. Csak hogy a nevelés alapelve és lehetőségének feltétele: a nevelhetőség az adott keretek között. Ezt tanári hivatásomnál és meggyőződésemnél fogva valloam és hirdetem. Ettől nem tágitok, mert akkor összeomlik az ideális világrendben való hitem. Bárcsak igazuk lenne azoknak, akik azt hiszik, hogy az új helyzetből a nemzet jövő boldogsága fog fakadni. Teljes szívemből kívánom, — de nem hiszem. Nem hiszem, mert minden emberi erőfeszítés gyarló és eleve pusztulásra ítélt, ami Isten örök szándékával ellenkezik.

A faji imádat modern mithosszát hirdető hamis próféták pedig tévúton járnak. Egy nemzet-közösséghez való hovatartozandóságot vérségi alapon akarják megállapítani. A pozitivisták és materialisztikus felfogás egyik megnyilvánulási formája ez a divatos elmélet, annak a materializmusnak és pozitivismusnak, amelyekkel mindig a zsidóságot vádolják és vádolták.

Tárgyilagosan akarom nézni a kérdést. A vérségi kapcsolat jelentőségét nem vonom kétségbe, de túlzottnak látom a mai hivatalos tényezők álláspontját. Kétségtelen, hogy a vérségi kapcsolat olyan tényező, amelyet figyelembe kell venni, ha azt akarjuk megállapítani, hogy ki melyik nemzeti közösségbe tartozik. De nem ez az egyetlen és egyedüli mérték. Akik mégis ezt vallják, azok tagadják a szellemi erők hatását. Hogy valaki melyik nemzet tagja, azt a vérségi kapcsolaton kívül sok más, részben szellemi, részben anyagi tényezők szabják meg és döntenek el. Így elsősorban a nevelés, a közös történelmi múlt, a család és rokonság, a környezet, az érzés és értékbeli közös-

ség, egy légkör, a nyelv és egyéb kulturális és gazdasági tényezők.

Most veszem észre, hogy a kérdést szakszerűen vizsgálom. Érzéseimmel akartam csak tisztába jönni, íme, politizálok. De ez nem is lehet más-kép. Érzem a helyzet fonákságát és lehetetlenségét, de ezt meg is kell, hogy magyarázzam magamnak. És egyéni problémám azt hiszem itt fonódik egybe modern korunk egész betegségével. Mert azt hiszem, — azt többé-kevésbbé mindenki érzi, — valami nincs rendben a XX. században. A levegőben van valami, ami egy betegség kórtüneteire emlékeztet. A XX. század és az emberi kultúra, maga az ember is, ha a felületes látszat szerint egészséges is, alapjában véve beteg. Milyen természetű ez a betegség? Mik a szimptomái?

Az emberiség valami kártokozó kóros csírák hatása alatt vergődik, vonaglik. Az Élet minden megnyilvánulása arra mutat, hogy egy nagy beteg, aki az első pillanatban egészségesnek látszik, végsőket vonaglik, haldoklik. A betegség lefolyása azt hiszem a következő: Az európai kultúra elérte fejlődésének egy bizonyos fokát, amelyen túl nem tud jutni. Ami fejlődésnek látszik, az mind csak külsőség és anyagi jellegű. A szellemi haladás, a gondolkodás mélysége, a bölcséletben való elmélyedés, a legvégső okoknak a keresése megszűnt. Kritikus korban élünk. Az európai kultúra kríziséhez jutottunk. Válságban él az egész világ. Hányszor halottunk a szellem, a színház, a gazdasági élet válságáról. Minden válságba jutott, de elsősorban *maga az ember*. A kultúra megállt a mélység felé fejlődni, ehelyett a felszínen terjeszkedik és nő nagyra. Ami az utolsó évtizedek tudományos és szellemi fejlődést illeti, mind ezt a jelet viseli magán. Minden az ember kényelmét és könnyű, kellemes megélhetését szolgálja. Mindent ennek a célnak a szolgálatába állí-

tottak. Minden: felszínes látszat, hamis csillogás, kapkodás, gyors és nyugtalan száguldás a térben, az időben. Rohanás, hajsza, ahol az ember nem tud megállni és elmélyedni. És minden divat, snobizmus. Ebből az elmélyedésre és belső szemléltre beállított és a külsőséges, felszínes életre berendezkedett ember ellentétéből ered az a nyugtalanlás, ami annyira jellemző korunkra. Az ember önkéntelenül is menekülni igyekszik ettől a nyomasztó, kízó érzéstől. Beleveti magát a szórakozásokba. Megsokszorozza a lehetőségeket, hogy el tudja felejtetni kízó problémáit. Innen a bridzs és egyéb örület. A menekülés másik fajtája a sport örület. A testiség kihangsúlyozása és imádata. Végeredményben azt hiszem, a fehér ember természetében rejlik tragédiájának csírája. A fehér ember uralmát aktivitásra és elmélyedésre beállított természetű sajátos összhangjának köszönheti. Ma azonban az a helyzet, hogy ez az egyensúly megbomlott és az aktivitás felé eltolódott. Ugyanakkor pedig a keleti emberben, akinél idáig az elmélyedés volt az uralkodó, kezd az egyensúly helyreállni az aktivitással. Ez a köztudatba is annyira átment sarga veszedelem réme.

Gondolataim szerves láncolata messzire vitt. De ez nem is lehet másképp. Az egyén és a közösség sorsa, fejlődése, kialakulása a legszorosabb összefüggésben áll egymással. Kölcsönösen kihatnak egymásra. Egyik sem lehet a másik nélkül, hiába állítják ma az ellenkezőjét.

A napok óta annyira foglalkoztatott kérdés bölcséleti vizsgálata tisztázott előttem néhány részletet, de gyötrő és kízó problémám, saját egyéni lelkiválságom nem oldódott meg.

Hol itt a kiút? Mi a megoldás? Mert valamit tenni kell. Valami választ kell, hogy találjak, mert máskülönben...

Itt megszakadtak a feljegyzések, melyekből

egy lelki válságba jutott ember vergődésének megrendítő tragikumá bontakozik ki. A napló félbemaradt. Az élet megy tovább a maga útján. Semmi se történt...

Kelemen László tanár volt és újságíró. Mint újságíró hamarabb tudott elhelyezkedést találni. Nem bánta. Mind a kettőt, az írást és a tanítást is hivatásának tekintette és egyformán szerette mind a kettőt. Pesten egy nagy hirlaptudósító vállalatnál dolgozott, ahol nyelvtudásának nagy hasznát vette. Szerette ezt az érdekes, változatos és felelősségteljes munkakört, jóllehet nem jól fizették meg. 100.— pengőt kapott havonta, ami Pesten nem sok. Azért nem zúgolódozott és nem volt elégedetlen sorásával. Szerette hivatását és remélte, hogy idővel majd jobban is jutalmazni fogják munkáját. Diákmenzán kosztolt és sokszor éjjel kettőig dolgozott. Négy hónapig tartott csak a „boldogság”. Egy éjjel a főszerkesztő hívatta.

— Nagyon sajnálom — mondta a kis szemüveges, őszhajú és szemüvege mögött ravaszul pislogó főszerkesztő — nagyon sajnálom Kelemen úr, magának azonnal el kell hagyni az állását. Nem felel meg.

Kelemen egyideig szótlannul állt és nem akart hinni a füleinek.

— Hogyan? Mit mond? Cükkáztak fejében a gondolatok.

— Az lehetetlen! Talán nem jól hallottam? Sok idő nem volt a tépelődésre. A főszerkesztő nagy kegyesen nyújtotta kezét. Kelemen ösztönszerűleg, reflexmozgást végezve fogott kezét. Később maga se tudta, hogy ment ki a szobából. Egy világ omlott benne össze. Mindig naív és életterlen volt. Vakon hitt az emberekben. Először nem tudta felfogni, hogy mi történt vele.

— Nem felelek meg? Hisz ők maguk mondták nem is olyan régen, hogy meg vannak elégedve munkámmal!

Most ő is elkezdte, szigorúan, tárgyilagosan bírálni munkáját, de akárhogy is nézte a dolgokat, hasonlította össze munkáját azzal amit a kollegák végeztek, úgy találta, hogy az övé jobb és eredményesebb, mint az új munkatársaké.

— Kollega úr vállalja a lengyel anyagot? kérdezi tőle az egyik inspekciós.

— Hogyne, válaszol Kelemen és felébred kábultságából. Nyár van. Sokan a munkatársak közül szabadságon vannak. Annak a kevésnek, aki ilyenkor benn van három-négy ember helyett kell dolgoznia. És ő dolgozik három-négy ember helyett. Most nincs idő az érzelmeskedésre és a töprengésre. Fordít, diktál, gyorsírással veszi telefonon a híreket, gépel és — két óra. Mindenki elmegy. Ő is megy hazafelé. A nagy épületben kialszik a fény. Utoljára lép ki a kapun. A portás még nem tud semmit. Köszön. És László megy ki az éjszakába...

Másnap a posta levelet hozott. A Sajtókamara végzése. Nem vették fel.

— Ezért bocsátottak hát el, gondolta magában keserűen. Nem tudta mi fáj jobban: az amit az öreg úr nyilván tapintatból mondott, hogy nem felel meg, vagy pedig ez az írásbeli értesítés arról, hogy olyasmiért bocsátották el, amiről nem tehet. Sokáig nézte a borítékot. Kezébevette, forgatta. A végzés sokszorosított szövegét, amelybe tintával csak az volt beleírva, hogy ilyen és ilyen számú törvénycikk alapján felvételi kérelmét elutasították, többször elolvasta.

Eszébe jutott, hogy a nemrégén felvett új munkatársak között van több olyan, aki csak egy idegen nyelven tud és gyorsírni se tud. Az megfelel. Ő, aki két idegen nyelven tökéletesen ír és

olvas, gyorsír és gépel, nem felel meg.

— Most már értem gondolta magában és keserűen felkacagott. Ez a nevetés inkább síráshoz hasonlított. Vad, rekedt és gyűlölködő volt.

— Nem az számít, hogy én ki vagyok és mit érek, hanem az, hogy ki volt az apám!

— Furcsa értékmérő tette még hozzá gondolatban.

A Gellért-hegyre vezető lépcsőkön ment felfelé. A levél, ami oly kegyetlen módon belenyúlt életébe és sorsába, kabátja belső zsebében lapult. Ment fel a hegyre. A Kálvária hegyére. És vitte keresztjét. Súlyos volt ez a kereszt. És szívét tövis szúrta át. Tövis, melyet a keresztrefeszített Jézus által megváltott emberek szúrtak belé.

— Mi lesz most? Mihez fogjak? mormolta maga elé.

Nem lehet az, ami szeretne. Nem dolgozhat azon a pályán, amelyhez hajlamot és tehetséget érez magában. Nem lehet többé se ujságíró, se tanár.

— A megfelelő ember, a megfelelő helyen, jutott eszébe az angol közmondás. Ugy érezte, hogy az ő helye, képességei és hajlamai alapján, a katedrán van, vagy az íróasztal mellett. Érezte, hogy elfogultság nélkül mondhatja; megfelelnék mind a két helyen.

— De most mihez fogjak? Ötlött fel agyában ismét a kínzó gondolat.

— Menjek el tisztviselőnek? Ügynökösködjek?

— Nincs más hátra!

Ezek voltak körülbelül azok a foglalkozási ágak, amelyeket a törvény elérhetőnek jelölt ki számára.

— Éljem le egész életemet olyan munkában, amit nem szeretek, amihez se kedvem, se tehetségem.

gem nincs? Mit ér az ilyen munka? tette fel magában a kérdést.

— Az is lehet, hogy el se tudok helyezkedni még így se, villant meg agyában a kétség.

— Menjek haza az anyámhoz és élősködjek a nyakán? Elég baja van szegénynek úgyis gondolta szomorúan.

Felért a hegy tetejére. Alatta terült a város. A város, amely megtagadta, kilökte magából.

Megtürt idegen vagyok csak itt állapította meg és eszébejutott, hogy két évvel ezelőtt hívták a francia gyarmatokra tisztviselőnek. Párisban, ahol félévig volt ösztöndíjjal megismerkedett egy színházi ügynökkel. Ő hívta. Nem ment.

— Marha voltam és Párisra gondolt. Megrohanták az emlékek. Képek merültek fel a múltból és hangok szóltak hozzá. Este. A Szajna. Páris a fényreklámoktól rózsaszínre festett ég alatt. A Notre Dame csipkés kőrengetege, ami olyan bonyolult és mégis oly harmonikus. A Quartier Latin szűk sikátorain sétál barátjával és megittasodva a rimektől Verlaine verseket szavalnak. A Louvre, Mona Lisa, Raffael, Michel Angelo. A Bibliothèque Nationale. Könyvek. A bukinisták. Tervek, remények. A szőke amerikai lány...

— Milyen messze van mindez és szomorú lesz.

A hegy csúcsán a korlátnak dőlve áll. Alatta a város. Szerette ezt a helyet. Régebben hosszú órákat töltött itt el. Gyönyörködött a város fekvésében. Mindent tisztábbnak és szebbnek látott innen a magasból. A Duna, mint csillogó ezüst kígyózott. A nagy város házrengetege a párás reggeli ködben elmosódott vonalaival álomszerűnek tűnt fel. Harmonikus béke borított be mindent. Innét a magasból, ahol az ember közelebb érzi magát Istenhez, apró pontoknak látszanak az emberek. Lent a városban, az örökös hajszában, sietésben és tülekedésben túl nagynak, hatalmasnak és túl-

méretezettnek látunk egyes embereket. Innét a magasból ezeket az optikai és sokszor másmilyen csálás segítségével mértéktelenül és érdemtelenül megnagyobbodott alakok igazi, valódi értéküknek megfelelő pontokká zsugorodnak össze.

A köd felszakadt. Az aranyló fényözönben minden tárgy határozott formát ölt. Gyögyörű kép. A kőrengetegtől tornyok és kupolák emelkednek a magasba. A nap szikrázva verődik vissza. A másik oldalon sötétzöld erdővel borított hegyes vidék. Máskor órákig eltudott gyönyörködni a festői látványban. Most nem vett észre semmit a környezet pompájából. Nem látott semmit a külvilágból. Belső mélységek felé fordult tekintete, ott pedig sötétség honolt.

— Mi lenne, ha? ... És a mélységbe nézett. Egy lendület és vége mindennek. Ott feküdne lent összezúzott tagokkal. Napi hír lenne belőle a lapok rendőri rovatában. Az ismerősök egy-két napig beszélnének róla, mint egy sajnálatos esetről. Talán akadnának olyanok is, akik meggyászolnák. Az anya... Elképzelte magának a hajlotthátú kis öreg asszonyt és szíve elszorult. Sokat dolgozott szegény és ő volt minden reménysége. Büszke volt mindig tanár fiára.

— Nem! Ezt még sem tehetem, mormolta. Megfordult és ellépett a korláttól. Ment le a hegyről. A Duna parton lesétált egészen a víz széléig. Nézte a folyót. Ezüstösen csillogott a tükre és apró hullámfodrok csipkéztek. Lágyan, méltóságteljesen hömpölygött a széles nagy folyó. Szinte hívja az embert:

... Jer ölembe fáradt, elcsigázott ember. Földi vándor Itt nyugtot találsz. Örök álemba ringatlak. Nem lesz több gondod és kínzó gondolatod. Nem bánanak többé az emberek.

Egy ideig hallgatta a hullámok üzenetét, aztán

sietve hazafelé tartott és nem tudta, hogy gyáva volt-e, vagy bátor?

A rákövetkező napok megadiák neki a bizonyosságot erre a kérdésre is. Az élethez több bátorság kell, mint a halálhoz. Velezületett optimizmus ellenére napról-napra egyre jobban meg kellett győződnie arról, hogy a jelen kétségbeejtő, a jövő kilátástalan. Állás után kellett néznie, hogy ha szűkösen is fenntarthassa magát és ne kelljen a rokonok támogatását igénybe vennie. A kereskedelmi élet számára teljesen idegen terület volt. Fehér folt mint a térképeken a még fel nem kutatott helyek. Nem is tudta, hogy fogjon hozzá, ennek az ismeretlen földrésznek a felderítéséhez. Aztán eszébe jutott Péterfi Oszkár.

— Osztálytársam volt. Jó barátom. Most titkár egy nagyvállalat vezérigazgatójánál. Meglátom, mit tanácsol.

Jobb helyre nem is fordulhatott volna tanácsért. Péterfi azt az embertípust képviseli, akinek az életben minden sikerül. A jó megjelenésű, üzleti érzékkel rendelkező, vállalkozó szellemű fiatal ember így kezdte:

— Bizd rám magad! Egy héten belül 200.— pengős állást kapsz, mondta fölényes hangon, miközben megnyugtató szavait megfelelő kézmozdulattal kísérte.

És Kelemen hitt. Hitt ennek a könnyelmű kijelentésnek, mert olyan nagy szüksége volt a hitre, mint egy falat kenyérre. Oszkár pedig magyarázott. Címeket, holt biztos tippeket adott. Kelemen alig győzte írni a sok vállalat címét.

— Ide az Első Magyar Forgalmihoz feltétlenül eregy be, olyan embert keresnek, aki tud nyelveket, gyors- és gépírást. Te pont meg fogsz felelni nekik. Te vagy az ő emberük! Igen, Te az ő em-

berük vagy, ismételte meg kijelentését egy kis módosítással. Ugy látszik tetszett neki ez a kifejezés. Kelemennek is tetszett. Szeretett volna már az ő emberük lenni. Az első napok elkeseredése után kezdett megbarátkozni azzal a gondolattal, hogy más munkával fogja a kenyerét megkeresni, mint ahogy azt ő elképzelte és mint ahogy tanulmányi végzettsége alapján azt el is várhatta.

Barátja lelkesítő szavainak hatása alatt nagy ügybuzgalommal fogott hozzá az álláskereséshez. A kezdet jól indult, de lelkesedésére mindjárt meg is kapta az első hideg zuhanyt. Az Első Magyar Forgalmi központi irodája a belvárosban volt. Gyalog ment, mert takarékoskodnia kellett. A lapvállalattól minden felmondási idő és járandóság nélkül vált meg. A Forgalmi pompásan és előkelően berendezett irodája bizonyos félénk tiszteletet ébresztett benne. Nem akarta kimutatni elfogódottságát, amikor a futószőnyeggel bevont lépcsőkön felment és belépett a titkárnő szobájába, de ez a törekvése nem sikerült teljes mértékben. Puha, süppedő perzsaszőnyegen járt. Masszív mahagoni íróasztal, bőrfotelek, aranyozott csillár és értékes festmények vonták magukra figyelmét. A titkárnő mindjárt fel is vette adatait.

— Az igazgató úr ülésen van. Nemsokára vége lesz az ülésnek és akkor beviszem hozzá, bízta aztán.

— Ja, majdnem el is felejtettem, még egy kérdésem van.

— Tiszta árja ugy-e? mert nálunk a vállalat megalakulása óta mindig csak színárjákat veszünk fel.

— Nem, nem vagyok színárja, mondta zavartan és érezte, hogy elvörösödik.

— Nagyon sajnálom, akkor tárgytalan az egész, szólt a titkárnő és ceruzával áthúzta az előbb felvett személyi adatokat.

— Én is nagyon sajnálom, mondta Kelemen önkéntelenül és tétova mozdulattal kísérve szavait, kiment a szobából. Mintha fejbeverték volna, kábultan, minden gondolat és érzés nélkül ment lefelé a lépcsőkön. Az utcán is bódultan és süketen járt és nagy ürességet érzett bensőjében. A csúfos kudarc csak később kezdte éreztetni egész hatását. Először elkábította, hogy aztán annál erőszakosabban ébressze föl. Kínos tehetetlenség érzése kerítette hatalmába.

— Mit vétettem, hogy így bánnak velem? Ha csak a munkámat nézik itt is megfélemlítettek volna! Ha — csupa ha az egész életem — ha apám áttért volna, most minden pálya nyitva állna előttem. Teljes jogú magyar lennék. De mit változtat rajtam az, hogy apám áttért-e vagy se. Én így is az vagyok, aki lennék akkor, ha ő áttért volna. Nem tért át, mert azt vallotta, hogy nem becsületes dolog, ha az ember vallását változtatja. Mi, a család tiszteltük ezt a felfogását.

— Miért kell bűnhődnöm olyasmi miatt, amiről nem tehetek? És bűn-e az, ha két ember, az apám és az anyám szerették egymást, megesküdtek és a világra hoztak engem? Eddig jutott el tépelődésében. Tovább nem ment soha az önmarcan golás kínzó perceiben. Apját soha nem tagadta meg és soha keserűen nem gondolt rá. Tartozik ezzel apja emlékének, aki már öt éve halott.

— Jó ember volt és szerették egymást az anyámmal. Eszébe jutott, hogy mennyire szerette őket is az apja.

— Becsületes, élhetetlen ember volt, állapította meg magában. Mindenkinék hitelezett és mindenkinék kölcsönözött, míg volt valamije. Így ment tönkre.

Ment az utcán, de nem a jelenben élt, hanem a múltban.

— A múlt kísért és visszajár. Jó cím ponyva-

regénynek jutott eszébe és arra gondolt, hogy egy ilyen elcsépelte frázis, ponyvaregénycím, mennyire kifejezi az életet.

Lassankint elfásult. Előszobázott. Napokon, heteken keresztül kérvényeket, ajánlkozásokat írt és reggeltől estig járt állás után. Egyik vállalatnál ment a másikig. Legtöbbször rögtön elintézték. Határozott formában közölték vele, hogy nincs felvétel. Eleinte minden ilyen kudarc leverte. Önérzete lázadozott az ellen, hogy kurtán-furcsán elintézzék. Később, ha nem is törődött bele teljesen, megszokta. Voltak olyan helyek, ahol figyelmesen meghallgatták és azt mondták, hogy majd visszatérnek rá.

— Pillanatnyilag nincs nálunk felvétel, de majd előjegyzésbe vesszük és alkalomadtán értesítjük. Ezt is hallotta sokszor. Ilyenkor nagy bizakodás töltötte el.

— Kitartás, mondogatta magában és szívében reménnyel várt. Anyagi helyzete közben állandóan romlott. Ami kevés kis pénze maradt, azt már felélte. Közös szobájuk bérét öccse fizette ki. Ebédelni egyik rokonához járt. Vacsorázni lassankint elfelejtett. A vacsora már csak úgy élt emlékezetében, mint egy távoli fényűző világ kellemes, de felesleges luxusa. Eleinte nehezen ment, hogy leszokjon a vacsoráról. Gyomra, két évtized szokásának hatalma alatt erőiesen tiltakozott az elmaradt vacsora miatt. Egyszer, mikor először nem vacsorázott — igen jól emlékszik még most is rá, pokoli kínjai voltak. Korgással kezdődött az egész. Mint mikor a hegy mélye a vulkán kitörése előtt morajlik. Odahaza ült és olvasott. Ugy tett, mintha nem is hallotta volna és annál jobban igyekezett elmérülni olvasmányába. A ravasz cselfogás nem sikerült. A korgás után marcangoló fájdalmak jelentkeztek. A gyomor idegek és a belek, hol összehú-

zódta, hol kitágultak. Kénytelen volt a könyvet letenni. Nem tudott tovább olvasni. Zsebében egy fillér se volt.

— Cigaretta sincs, állapította meg, miután összes zsebeit kikutatta. Nem volt maradása a lakásban. Lement az utcára sétálni. Ment, ment és egyszer csak kellemesen eszmélt arra, hogy már nincsenek a gyomrában azok a kínzó, szaggató fájdalmak. Ugyanakkor nagy meglepetéssel vette észre, hogy milyen könnyűnek érzi magát. Mintha a nehézkes törvény megszűnt volna rájánezve érvénnyel bírni és légüres térben testetlenül lebegne. Ágya eddig soha nem tapasztalt világossággal és határozott biztonsággal működött. Mindent megdöbbentő élességgel látott. Félelmetesen nagyszerű volt ez az állapot.

És világosan látta, hogy egyik ruháját és óráját be kell vinni a „Zaciba”...

Egyszer délben a Mussolini téren találkozott Csikóssal, volt osztálytársával. Csikós majdnem két méter magas, kicsit hajlott hátú, nagy orrú fiatal fiú. Hosszú karjait és lábait úgy mozgatta mindig, mintha testének nem szerves részét alkotnák, hanem külön önálló életet élnének.

— Szervusz Kelemen, köszönt rá és megemeli kalapját.

— Szervusz.

Kelemen meglepetten tekint az előtte álló óriásra. Érdeklődéssel nézi volt osztálytársa jellegzetes figuráját.

— Ugyan mit csinálhat most? ötlik fel benne önkéntelenül a kérdés. Csikós földműves szülők gyermeke. Azt tudta róla, hogy jogot tanult.

— Mit csinálsz itt Pesten Jóska?

— Ügyvédbojtár vagyok.

— Az szép, mondja Kelemen ábrándozva és

arra gondol, hogy ő sose fog révbejutni.

— Ez itt és a többiek is már mind állásban vannak. Sokan közülük meg is nősültek. Esetleg gyerekek is van. Családapák. Én pedig... legyintett kezével és beszélgetésképen megkérdezte:

— Hogy vagy?

— Sehogy öregem. Éppen hogy csak vagyok. Fizetésem 80 pengő. Hazulról nem kapok semmit. Elképzelheted mi ez az összeg itt Pesten! Semmi, mondja és legyint kezével.

— Mégis, hogy jössz ki belőle?

— Ágyra járok. Vacsorára szalonnát és kenyeret eszek.

— Majd javul a helyzeted. Most jó világ jön az ilyen színárjákra, mint amilyen te is vagy.

— Na azt már nem hiszem komám! Idáig sem volt semmi hasznom belőle, ezután sem lesz sok. Még két évig kell gürcölnöm a keservit a világnak!

Még egy ideig elbeszélgettek. Felelevenítették közös iskolai emlékeiket, mint ahogy az ilyenkor szokás. Sorravették az osztálytársaikat. Ki mit csinál? kiből mi lett? Aztán elváltak.

Kelemen sokáig gondolt még erre a találkozásra. Igyekezett magában igazat adni azoknak, akik az új helyzetet előidézték. Megpróbált belehelyezkedni gondolkozásmódjukba.

— Nagy a munkanélküliség. Munkalehetőséget kell teremteni. Akinek van azoktól elveszünk és odaadjuk azoknak, akiknek nincs. Csakhogy — és eszébejutott Csikós — javult-e ezáltal a helyzet?

— Nem, állapította meg magában. Hallotta és személyesen is tapasztalta, hogy sok vállalat az elbocsátottak helyébe nem vett fel új alkalmazottakat.

— Akinek meg van állása, mint Csikósnak nincs és nem is lehet megelégedve helyzetével.

— Ott vagyunk, ahol a mádéi honpolgár, zárta le magában a vitát.

Megismerkedett a zálogháznak nevezett intézménnyel is. Eddig semmi közvetlen kapcsolata nem volt vele. Kíváncsi érdeklődéssel ment be, de különösebb hatást nem váltott ki belőle. Érzékenységét, fogékonyságát bizonyos mértékig elvesztette az élet apróbb kellemetlenségeivel szemben. Lásankint belátta, hogy hiába minden erőfeszítése, Bántotta az is, hogy rokonai támogatására szorul.

Sokat töprengett, mit csináljon?

— Itthon úgy látszik, semmi szükség rám, gondolta. Elmegyek. Elmegyek oda, ahol szívesen látnak és ahol hasznomat veszik. Az északi testvérnépre gondolt. A maroknyi kis nép óriási túlerő ellen védi szabadságát és a kultúrát az elnyomás és az erőszak ellen. Ezt a tervét sem tudta megvalósítani.

Most, mikor a teljesen homályba borult szobában ül öccsével, végig gondolja az utóbbi hetek és hónapok minden kínját, kétségét és reménytelen küzdelmét.

— Hazautazok, mondja és szavai tompán hullanak a csendbe.

— Az lesz a legjobb, amit a mostani körülmények között tehetsz, válaszol öccse, szavakad adván annak, ami napok óta foglalkoztatta mindkettőjüket.

A vonat végre lassan elindult a Nyugatipályaudvar üvegteteje alól. Senki se búcsúztatja. Öccse ilyenkor már munkában áll. Nem is oly régen ugyanez a vonat hozta fel a vidéki kis városból. Akkor tele volt tervezgetéssel, munkakedvvel és türelmetlenül várta, hogy a vonat befusson. Most, alig várja, hogy elinduljon. Egy vonat befut. Egy másik kifut. Ami közte van egy darab élet.

Két karácsony

Elmondom, hogy milyen volt két karácsonyom: a tavalyi és az idei. Mert a karácsonyok csak látszólag egyformák. A késő estig nyitva álló üzletek, a sok siető ember az utcán csomagokkal a kézben, mind csak külsőség. Mindez csak keret ahhoz a bensőséges szeretethez ami ezt az ünnepet minden más ünneptől megkülönbözteti. A szeretet, a család magához ölelő fészke, a boldogság amit az embernek az okoz, hogy örömet szerez azoknak akiket szeret, akik közel állnak hozzá, ez teszi a karácsonyt igazán bensőséges és felemelő ünneppé. Aki mindezeket nélkülözte, az tudja csak igazán átérezni a karácsony jelentőségét.

Tavaly a karácsonyt Párisban töltöttem. Távol szüleimtől, testvéreimtől, a rokonoktól, mindenkitől és mindentől ami hozzám nőtt, ami a szűkebb és tágabb hazát jelentette számomra. Ott volam a fény, pompa és gazdagság városában és árvának éreztem magam, szegénynek és dideregtem az ünnep lázában égő metropolisban. A fény világított, ragyogott, tündöklött. Az egész város fényárban úszott. A házak fölött, a Szajna partján az ég vörös színű volt a sok fénytől. Az emberek vígan nevetgéltek az utcákon. Mindenki sietett a családjához, a rokonokhoz, mindenki mulatni akart, szórakozni, elvetni a hétköznapi gondjait. Én nem tudtam felolvadni ebbe a felszabadult és hatalmas erővel zúgó szimfoniába. Szinte menekülve hagytam ott a zajló embertömeget, az utca lármáját, ahol a szeretet halk hangja nem hatolt el hozzám. Szomorú karácsony gondoltam magamban és szí-

vem fájdalmasan összeszorult. Mégse akartam egyedül lenni ezen az ünnepen amikor az ember jobban érzi, mint bármikor az életben, hogy szeretet nélkül mennyire üres az élet. Felkerestem honfitársaimat, párisi magyar diákokat. Csak egy volt közülük odahaza, akit mindjárt magammal is vittem szállodai szobámba. Itt ünnepeltük meg a karácsonyt. A rádión Budapest műsorát hallgattuk és haza gondoltunk, az otthonmaradottakra. Ő a menyasszonyára — árva fiú volt — én pedig az édesanyámra... Aztán felkerekedtünk és elmentünk az éjjeli misére a Notre Dame-ba. Ez a kőcsipke költemény mindig különleges varázssal volt rám. Amint a groteszkül furcsa állatdíszítéseket néztem mindig Viktor Hugo és Qasimodo jutott eszembe. Élő lénynek tekintettem ezt a templomot. Olyan bonyolult és még is olyan harmonikus mint egy gazdag lelki tartalmú kiegyensúlyozott ember. Most semmi hatást nem tett rám. A szeretés is valahogy olyan idegenül hatott. A francia sekrestyéseknek az a szokása, hogy mise alatt gyűjtenek és botjukkal kopognak, minden oly idegen volt. Aztán magyar bálba mentünk. Emberek közé vágytunk. Kerestünk valamit, magunk se tudtuk mit. És nem találtuk meg. Az internacionálét éneklő és felfelé tartott bezárt öklű Párisban élő magyar testvéreink bálján se találtuk meg...

Mennyivel más volt a mostani karácsony! Egyszerűbb, szegényesebb, kopottabb. De ebben az egyszerűségben, dísztelenségben és kopottságban mennyivel több a melegség, — a szeretet. Fűtött meleg szobában kis karácsonyfa mellett ül a család. Valaki kopogtat az ajtón. Betlehemesek. Gyerekek, akik az ősi misztériumot hozzák magukkal, az Ur Jézus születésének csodálatos történetét. Száll az ének Mennyből az angyal... A dallam és a szöveg egyszerűsége csodálatos tiszta és jóleső érzést lop a szívbe. Szeretet vesz körül... Boldog

XA 21448
(KH) M. 12. PROV.

vagyok, hogy azokat boldognak látom, akiket szeretek. Most nem vágyok az emberek közé. Nem hajszol valami, hogy eredj, keress, mert valami hiányzik. És most világosodik meg előttem, hogy amit a múlt karácsonykor kerestem és nem találtam és amit most nem kellett keresnem, mert meg volt az: a család, a haza és a szeretet.

(Két karácsony történetét mondtam el. Most látom, hogy a második sokkal rövidebb lett mint az első. Mi emberek olyanok vagyunk, hogy ami szép, jó és értékes, azt csak akkor tudjuk igazán értékelni és csak akkor tudjuk megírni, amikor már nincs birtokunkban.)

TIZHATÓ

TA 25129

